Pauliine Koskelo
23.3.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: HE 14/2026 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle varmuusvankeutta ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

LISÄLAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt lausuntoa seuraavasta kysymyksestä: Jos varmuusvankeudesta säädettäisiin sellaisella tavalla, että siinä ei olisi oikeudellisesti kysymys EIS 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoituksesta rikokseen perustuvasta vapaudenmenetyksestä, vaan 5 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetusta vapaudenmenetyksestä, olisiko tällainen vapaudenmenetys taannehtivuuskiellon estämättä mahdollista määrätä myös sellaiselle henkilölle, joka on jo lain voimaan tullessa tuomittu lainvoimaiseen vankeusrangaistukseen?

Käytettävissä olevan ajan vähyyden vuoksi lausuntoni on lyhyt ja tiivistetty.

EIS 7 artikla sisältää määräykset rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta ja taannehtivuuskiellosta. Artiklan 1 kohdan toinen virke kieltää langettamasta ankarampaa rangaistusta (”*penalty*”) kuin tekoajankohtana sovellettava laki salli. Sinänsä on selvää, että tämä kielto koskee vain rangaistuksena pidettäviä seuraamuksia. Rangaistuksen käsite (”*penalty*”) on kuitenkin autonominen, eli sen tulkinta ei ole sidottu siihen, miten rangaistus määritellään tai tulkitaan kansallisessa oikeudessa. Ratkaisevaa on seuraamuksen tosiasiallisen luonteen arviointi, jossa vakiintuneesti otetaan huomioon useita tekijöitä.[1] Sellainenkin vapaudenmenetys, joka luokitellaan tarkoitukseltaan preventiiviseksi, voi 7 artiklan kannalta olla ”*penalty*”. Näin luokiteltiin esimerkiksi Saksassa sovellettu turvaeristys ennen vuoden 2013 järjestelmämuutosten toimeenpanoa.[2]

---

[1] Ks. esim. *Del Rio Prada v. Espanja*, suuri jaosto 21.10.2013, kohdat 81-83,

[2] Ks. esim. *M v. Saksa*, 17.12.2026. Siinä valituksen kohteena ollut, rangaistusajan jälkeen jatkettu turvaeristys, joka ylitti tekoajankohtana voimassa olleen lain mukaisen enimmäiskeston, ei ollut sallittu 5 artiklan 1(a) alakohdan eikä myöskään 5 artiklan (e) alakohdan perusteella. Asiassa todettiin sekä 5 artiklan 1 kohdan että 7 artiklan loukkaus. Toisin kävi asiassa *Bergmann v. Saksa* (7.1.2016). Turvaeristystä koskeneiden lainmuutosten tultua voimaan 1.6.2013 valittaja, joka oli ollut turvaeristettynä aiemman lain salliman 10 vuoden enimmäisajan, määrättiin uuden

Keskeinen on suuren jaoston ratkaisu asiassa *Ilnseher v. Saksa* (4.12.2018). Siinä uusimuotoisen turvaeristyksen, johon valittaja oli uudistuksen myötä siirretty, katsottiin täyttävän 5 artiklan 1(e) alakohdan edellytykset, eikä 5 artiklaa katsottu loukatun. Erikseen arvioitiin jälleen kysymys 7 artiklan osalta.[3] Ratkaisussa korostettiin sitä, että uusimuotoisen turvaeristyksen perusteena ja (uutena) edellytyksenä oli nimenomaan asianomaisella todettu mielenterveyden häiriö, että turvaeristyksen keskeisenä sisältönä oli hänelle yksilöllisesti räätälöity terapiatoimien järjestäminen ja että turvaeristyksen täytäntöönpano tapahtui vankilaoloista olennaisesti poikkeavissa puitteissa. Johtopäätöksenä oli, että vaikka rikoshistoria oli edelleen turvaeristyksen edellytys, sen uusi edellytys, nimittäin mielenterveyden häiriö, sekä terapiasisältö ja vankeudesta erottuvat täytäntöönpano-olot, poistivat tältä uudelta turvaeristykseltä rangaistusluonteen eikä myöskään 7 artiklaa ollut loukattu.

Päinvastaiseen tulokseen päätyneessä jaostoratkaisussa *W.A. v. Sveitsi* (2.11.2021) puolestaan todettiin 7 artiklan osalta seuraavasti (kohta 57):

> ”[T]he applicant’s preventive detention, given notably its *imposition by the criminal courts by reference to a conviction for a criminal offence*, its *characterisation as being similar to a penalty under domestic law* … and the fact that it entails *deprivation of liberty of indefinite duration executed in prison, in which the applicant does not appear to undergo any therapy* …, is to be classified as a “*penalty*” for the purposes of Article 7 § 1.”

Mainittakoon myös *Ilnseher*- tuomion jälkeen annettu komiteakokoonpanon päätös asiassa *M.W. v. Saksa* (24.9.2019), jossa valitus niin ikään koski uusimuotoista turvaeristystä ja jossa persoonallisuushäiriöistä diagnosoidun henkilön valitus katsottiin sekä 5 artiklan 1(e) alakohdan että 7 artiklan suhteen ilmeisen perusteettomaksi (jälkimmäisen osalta ks. kohdat 49–52). Kohdassa 50 todettiin seuraavasti:

> [As in the case of Ilnseher], the applicant’s subsequent preventive detention was, and could only be, ordered because he was found to suffer from a mental disorder. In the period here at issue, it was executed in the newly-built Straubing preventive detention centre. Notwithstanding the applicant’s decision to refuse all therapeutic provision for most of the period at issue, the Court is satisfied that he was offered personalised and comprehensive therapy addressing his mental condition.[4]

---

lain mukaiseen turvaeristykseen. Tämän uusimuotoisen, uuteen päätökseen perustetun turvaeristyksen katsottiin täyttävän 5 artiklan 1(e) kohdan edellytykset. Näin ollen asiassa ei todettu 5 artiklan 1 kohdan loukkausta. Turvaeristyksen toimeenpanon muutosten vuoksi sitä ei enää katsottu myöskään 7 artiklan kannalta rangaistukseksi eikä 7 artiklaa katsottu loukatun.

[3] *Ilnseher,* suuri jaosto, kohdat 202-239.

[4] Tällaiset komiteakokoonpanon ratkaisut eivät ole oikeuskäytäntöä ohjaavia, mutta ne perustuvat vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, tässä koskien Saksan uusimuotoista turvaeristysjärjestelmää, joten siltä kannalta niillä on valaisevaa merkitystä.

Edellä todettu osoittaa, että niin 5 artiklan 1(e) alakohdan soveltamiskriteerien kuin myös 7 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen ”*penalty*” -käsitteen arvioinnin yhteydessä vaaditaan sekä vapaudenmenetyksen edellytysten ja tarkoituksen että sen sisällön ja toimeenpano-olosuhteiden osalta selväpiirteistä ja todellista erottumista rangaistuksena suoritettavasta vankeudesta.

HE:ssä ehdotetun kaltaisena varmuusvankeus olisi EIS 7 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen kannalta epäilyksettä ”*penalty*” (vankeuden jatke). Taannehtivuuskielto olisi vältettävissä vain, mikäli rangaistusajan jälkeen määrättävä vapaudenmenetys säänneltäisiin perusteiltaan, sisällöltään ja laitospuitteiltaan (sekä tietenkin terminologialtaan) EIS 5 artiklan 1(e) alakohdan vaatimuksia vastaavasti. Etenkin yhteys asianomaisen rikostaustan ja edeltävään rangaistus-vankeuteen merkitsevät kuitenkin sitä, ettei asiassa ole ”automatiikkaa”, vaan 7 artiklan taannehtivuuskiellon soveltaminen arvioidaan silti erikseen. Päätöksentekomenettelyn irrottaminen rikosalan viranomaisista voisi myös osaltaan vahvistaa turvaeristyksen erottumista rikosperusteisesta seuraamuksesta.

Edellä mainittu oikeuskäytäntö viittaa siihen, että nyt esillä olevassa kysymyksessä – siis sen suhteen, voiko turvaeristyksen kaltainen vapaudenmenetys olla sallittu 5 artiklan 1(e) alakohdan mukaan ja jääkö se 7 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen rangaistuskäsitteen ulkopuolelle – arviointiperusteet ovat muotoutuneet pitkälti yhteneväisiksi. Mahdollinen uuden järjestelmän omaksuminen Suomessa tulisi kuitenkin valitustilanteessa tarkoin arvioitavaksi oman sisältönsä pohjalta sekä 5 artiklan 1 kohdan että 7 artiklan taannehtivuuskiellon edellytysten kannalta.